

WIOSNA-LATO 2022

Nr 60

Salamandra

CZASOPISMO GORCZAŃSKIEGO PARKU NARODOWEGO

Ptaki w obiektywie

„Każda pliszka swój ogonek chwali” – to popularne powiedzenie zna chyba każdy i pewnie większość z Was kojarzy z widzenia tego niewielkiego ptaszka o smukłej sylwetce i długim, ruchliwym ogonku. Skąd się wzięło takie powiedzenie? Jest ono związane z zachowaniem ptaka, który w poszukiwaniu pożywienia – owadów, biega po ziemi nieustannie kiwając ogonkiem.

W Gorcach spotkamy głównie pliszkę siwą i pliszkę górską, która w odróżnieniu od swej „siwej” kuzynki ma w upierzeniu barwę żółtą. Pliszka siwa nie stroni od towarzystwa człowieka, natomiast naturalnym środowiskiem życia pliszki górskiej są doliny rzek i brzegi wód z niską roślinnością.

Pliszki to ptaki wędrowne. Najczęściej zimują w ciepłych krajach, w rejonie Morza Śródziemnego. W Polsce pliszki podlegają ochronie gatunkowej.

PLISZKA GÓRSKA

Fot. Paweł Armatys

PLISZKA SIWA

Od Redakcji

Zapraszam do lektury sześćdziesiątego już numeru „Salamandry”! Wiele wody w gorczańskich potokach upłynęło od pierwszego wydania czasopisma, a przyroda wciąż trwa niewzruszenie przez kolejne jesienie, zimy i wiosny by znów, tak jak teraz, doczekać lata. Ptaki powoli milkną, bo kto ma głowę do śpiewania, kiedy trzeba wykarmić potomstwo. Kolorowe i pachnące kwiaty przyciągają uwagę licznych owadów, a buki wytworzyły już zwarty, zielony parasol z liści.

Lato to czas wakacji, a długie i ciepłe dni zachęcają do aktywności na świeżym powietrzu. Goście z bliska i z daleka ruszają na szlaki w kierunku Turbacza, Kudłonia lub w inne miejsca, mijając po drodze buczyny, świerczyny i polany. Bogactwo tych miejsc ujawnia się w pełnej krasie. Mam nadzieję, że prezentowane w tej jubileuszowej „Salamandrze” artykuły pomogą spojrzeć na Gorce inaczej i mocniej się w nie zagłębić.

Wiosenno-lętne wydanie naszego czasopisma ukazało się dzięki wsparciu finansowemu Powiatu Limanowskiego. W imieniu Dyrekcji GPN, Redakcji czasopisma „Salamandra” i Czytelników składam serdecznie podziękowania Zarządowi Powiatu Limanowskiego.

Monika Olszewska
– kier. Zespołu Edukacji i Udostępniania GPN

Gajówka Mikołaja w Kopusznej!

Gorczański Park Narodowy informuje, że w 2022 roku w sezonie wakacyjnym w Gajówce Mikołaja nie będzie sobotnio-niedzielnego dyżuru edukacyjnego. W okresie od maja do września, w każdą pierwszą sobotę miesiąca br. zapraszamy turystów indywidualnych i grupy rodzinne na „**Bliskie spotkania z gorczańską przyrodą**”. W programie m.in. zwiedzanie ekspozycji połączone z warsztatami przyrodniczymi oraz spacerem na Żubrowisko. Warsztaty poprowadzi pracownik Parku. Zaczynamy o 10.00.

W pozostałe dni (z wyjątkiem sobót, niedziel oraz dni świątecznych) Gajówkę Mikołaja otwieramy tylko dla grup – na pisemne zamówienie, po uprzednim uzgodnieniu terminu z Zespołem Edukacji i Udostępniania Parku, tel. 18 33-17-944, e-mail: gpn@gorcepn.pl

Kalendarz planowanych imprez edukacyjnych znajdziecie na str. 16. Bieżące informacje publikujemy na stronie internetowej Parku: www.gorcepn.pl oraz FB.

Fot. F. Pałgan

Klauzula informacyjna dot. przetwarzania danych osobowych

Administratorem Pani/Pana danych osobowych jest Gorczański Park Narodowy z siedzibą w Porębie Wielkiej (zwana dalej: Park) w Porębie Wielkiej, Poręba Wielka 590, 34-735 Niedźwiedź, adres e-mail: gpn@gorcepn.pl nr tel.: (18) 33 17 207 lub (18) 33 17 945, We wszelkich sprawach dotyczących przetwarzania danych osobowych przez Park można kontaktować się z wyznaczonym w tym celu Inspektorem Ochrony Danych, adres email: iod@gorcepn.pl, telefon: (18) 33-17-945 w. 37 lub osobiście w siedzibie Parku. Cel przetwarzania danych osobowych i podstawa prawna przetwarzania danych: Pani/Pana dane osobowe przetwarzane będą na podstawie art. 6 ust. 1 lit. a RODO – na podstawie wyrażonej przez Pana/Panią zgody na przetwarzanie danych osobowych uczestnika/uczestniczki konkursu organizowanego przez Park pod nazwą „Zagadki Salamandry” wraz z zgodą na opublikowanie imienia i nazwiska zwycięzcy w czasopiśmie „Salamandra”.

Uwaga: Informacje dotyczące przetwarzania danych osobowych, w tym praw osób których dane są przetwarzane są dostępne na stronie: www.gorcepn.pl – BIP – pkt 12

Storczyki w Gorcezańskim Parku Narodowym

Storczyki to nazwa, która najczęściej kojarzy się nam z dużymi, intensywnie zabarwionymi kwiatami obszarów tropikalnych. Na świecie występuje ponad 30 000 gatunków tych pięknych roślin, z czego w naszym kraju około 50. Rodzime gatunki, choć nie wyglądają tak efektownie, kryją w sobie wiele ciekawostek, które warto poznać. W Gorcezańskim Parku Narodowym można znaleźć 17 gatunków storczyków, a większość z nich rośnie na polanach. Ich sezon wegetacyjny rozpoczyna się z początkiem maja i trwa do lipca. Kwiaty naszych storczyków są na tyle drobne, że warto użyć lupy, aby dostrzec ich piękno i przyjrzeć się złożonej strukturze. Kształt i kolor kwiatów poszczególnych gatunków jest precyzyjnie dostosowany do sposobu żerowania zapylających je owadów.

Błonkówki, np. pszczołowate, posługują się głównie wzrokiem i żerują w dzień, a chcąc się pożywić muszą wygodnie usiąść. Dla tych owadów storczyki są atrakcyjne w świetle dnia. Ich kwiaty mają jaskrawą barwę, a wśród płatków korony wyróżnia się jeden szczególnie efektowny, zwany warżką. Jego zadanie to zwabić właściwego owada i zapewnić mu dogodne miejsce lądowania. Dlatego na warżce znajdują się specjalne wzorki, które jak drogowskazy prowadzą zapylacza do tej części kwiatu, gdzie ukryty jest nektar. Owad podążając za drogowskazami, znajduje pożywienie,

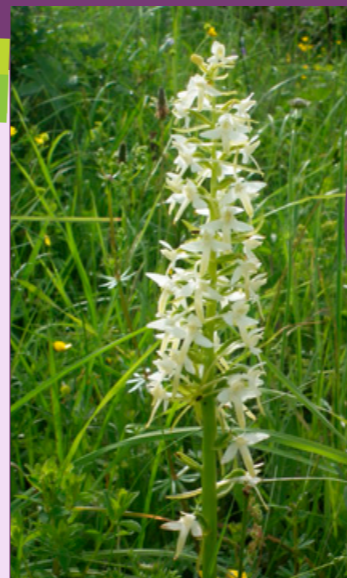
a jednocześnie zostaje oklejony pyłkowinami, które przeniesie na inny kwiat, a pozostawi te, które przyniósł na sobie. Grupę storczyków zapylanych przez pszczoły i trzmiele reprezentuje storczyk męski.

Nie wszystkie gatunki oferują owadom pokarm w zamian za zapylanie. Liczne występujące w GPN kukułki, na-

zywane też stoplankami, to kwiaty zwodnicze. Nie wytwarzają nektaru, a mimo to kolorem i wzorem na płatkach zapraszają potencjalnych zapylaczy, obiecując im posiłek. Kukułki zakwitają wcześniej, niż rośliny miododajne i wykorzystują brak doświadczenia świeżo przebudzonych pszczoł i trzmieli. Owady nie odnoszą korzyści z wizyt na kwiatach, ale storczyk osiąga swój cel – zostaje zapylony. Podobny fortel stosuje storczyca wyróżniająca się wśród naszych storczyków kulistym kształtem kwiatostanu. To właśnie ten kształt jest wyrafinowanym oszustwem. Naśladuje on pokrój kwiatostanów roślin miododajnych, takich jak świerzbica i driakiew. Wygląd i intensywny zapach kwiatostanów storczyca przyciąga pszczoły, trzmiele oraz muchówki z rodziny bzygowatych. Pszczoły zwykle dość szybko orientują się w sytuacji i rezygnują z odwiedzin, jednak inne owady dają się zwieść – lądują, poszukują pożywienia i to dzięki nim storczyca może się rozmnażać.

Inaczej prezentują się kwiaty storczyków zapylanych przez motyle nocne. Są niepozorne, zwykle białe lub zielonawe, intensywnie pachną w nocy, a podczas dnia są bezwonne. Ich nektar jest przeznaczony dla owadów aktywnych nocą, które poszukując pokarmu, posługują się węchem i mają długi aparat gębowy. Do tej grupy storczyków należy podkolan biały o intensywniej waniliowo-cytrynowej woni. Zapylają go zawisaki – motyle, które podczas żerowania nie siadają na kwiatkach, lecz zawisają w locie i sięgają po pokarm przy pomocy wyjątkowo długiej ssawki. Warżka w kwiatkach podkolana jest drobna i nie spełnia roli po-

wabni ani lądowiska. Nektar jest ukryty na dnie bardzo długiej i wąskiej ostrogi, dlatego dosięgnąć go mogą tylko wybrani zapylacze o najdłuższych ssawkach.

Podkolan biały.
Fot. Paweł Armatys

Podkolan biały.
Fot. Mariola Stefanik

Intensywnie zabarwione, wonne kwiaty gółki długoostrogowej oferują nektar motylom – zarówno dziennym, jak i nocnym. I tylko te owady, dzięki długim narządom gębowym, mogą dosięgnąć nektaru, ukrytego w wyjątkowo długiej i wąskiej ostrodze.

W kwiatkach listery jajowatej, w odróżnieniu od większości naszych storczyków, brak ostrogi. Nektar znajduje się w kanale biegnącym wzdłuż warżki skierowanej ku dołowi. Takie umiejscowienie nektaru jest przystosowaniem do zachowania chrząszczy i błonkówek, które wędrując wzdłuż kwiatostanu, zbierają nektar od szczytu warżki w kierunku jej nasady. W czasie tej wędrówki do głowy owada przylepiają się pyłkowiny.

Nie tylko budowa kwiatu i mechanizmy zapylania storczyków wyróżniają je w świecie roślin. Nasiona storczyków należą do najmniejszych na świecie i są zaopatrzone w nieco „za dużą” łupinę, dzięki której wiatr przenosi je na duże odległości. Małe rozmiary powodują jednak, że w nasionku brakuje miejsca na wystarczającą ilość substancji odżywczych dla rozwijającej się rośliny. Kielkowanie i rozwój młodego storczyka jest możliwe tylko przy współudziale odpowiedniego grzyba. Szansa zainfekowania grzybem jest jednak niewielka i tylko nieliczne nasiona wykiełkują, dlatego storczyk musi produkować ogromną ich liczbę.

Czas rozwoju – od nasiona do pierwszego kwitnienia – trwa u storczyków bardzo długo, nawet do kilkunastu lat. U naszych gatunków w pierwszym sezonie wegetacyjnym nasiono jedynie zwiększa swoje rozmiary, między drugim a czwartym sezonem rozwija się korzeń, a pierwszy liść wyrasta dopiero w 3–6 roku. Pierwszy kwiatostan może się pojawić dopiero w piątym roku życia, a czasem nawet po 10 latach. Wszystkie gatunki naszych storczyków są w mniejszym lub większym stopniu zagrożone z powodu zmniejszania się powierzchni siedlisk, w których znajdują odpowiednie warunki dla długiego i skomplikowanego cyklu życiowego. W naszym kraju wszystkie storczyki podlegają ochronie gatunkowej.

Mariola Stefanik

Storczyca kulista.
Fot. Mariola Stefanik

Łąka storczykowa. Fot. Marek Ruciński

Gółka długoostrogowa.
Fot. Paweł Armatys

Storczyk męski.
Fot. Marek Ruciński

Czy to latem, czy to zimą, Gorce piękną są kraina

Czy wiesz, że...?

Gorczański Park Narodowy znajduje się na południu Polski, w górach o nazwie Gorce.

Największym naturalnym bogactwem tych gór jest puszcza karpacka.

Najmniej zmienione przez człowieka są dolnoreglowe lasy mieszane – buczyna karpacka.

Najwyższe wzniesienia porasta bór świerkowy, który tworzy piętro regla górnego.

Charakterystycznym elementem gorczańskiego krajobrazu są polany reglowe. Ich powstanie zawdzięczamy tradycyjnej gospodarce pasterskiej. Pozostałością dawnej kultury pasterskiej są drewniane szałas reprezentujące regionalne budownictwo zagórzańskie i podhalańskie.

Zapamiętaj!

Najwyższy szczyt Gorców to Turbacz – 1 310 m n.p.m.

Ciekawostka ...

Gorce widziane z lotu ptaka przypominają olbrzymią rozgwiazdę, której centralny punkt stanowi Turbacz. Od niego odchodzą poszczególne grzbiety górskie oddzielone od siebie głębokimi dolinami potoków.

Z gorczańskich szczytów rozciągają się rozległe widoki, m.in. na Tatry, Pieniny i Babią Górę.

Zapamiętaj!

Najdłuższy gorczański potok to Kamienica. Swój początek bierze pod Turbaczem.

Doliny górskich potoków przypominają w przekroju literę V.

Wody w Gorczańskim Parku Narodowym...

W porównaniu z innymi parkami, Gorczański Park Narodowy nie ma wielkich zasobów wodnych. Wody płynące zajmują powierzchnię zaledwie 19 ha. Teren Parku obfituje natomiast w liczne młaki i źródła dające początek potokom. Wypływają one spod najwyższych gorczańskich szczytów i kończą swój bieg w wodach dwóch prawobrzeżnych dopływów Wisły – Raby i Dunajca.

Spacerując, np. doliną Kamienicy, w miejscach, gdzie gromadzi się woda zobaczymy las, którego drzewostan tworzy olsza szara. Wczesną wiosną wzdłuż drogi dolinowej wyrastają kwiatostany lepiężnika wyłysiałego. Latem łatwo go rozpoznać po dużych, parasolowatych liściach. Cała roślina ma intensywny, korzenny zapach. Aby go poczuć, wystarczy delikatnie potrząść w palcach liść. W maju dno lasu przystrajają łany kaczeńców, a latem kwiaty pępawy błotnej.

Wędrując drogą dolinową warto obserwować nurt potoku, może uda się Wam zauważyć nurkującego pluszcza. Rozpoznać tego ptaka po widocznej z daleka białej plamie na piersi. Nad wodami gorczańskich potoków żeruje także pliszka górska – niewielki ptak o żółtym brzuszku i długim, ruchliwym ogonku.

Pluszcz. Fot. Jan Loch

Gorczańskie potoki są środowiskiem życia największego przedstawiciela rodziny łasicowatych – wydry. Ten ssak jest doskonale przystosowany do życia w wodzie dzięki opływowemu kształtowi ciała, błonom pławnym między palcami, gęstej wodoodpornej sierści, a także masywnemu ogonowi działającemu jak ster. Ulubionym pożywieniem drapieznika są ryby, ale zjada również płazy, głównie żaby trawne. Wydra prowadzi skryty tryb życia, jej obecność można stwierdzić po tropach i śladach.

Pstrąg potokowy. Fot. Piotr Armatys

W dobrze natlenionych wodach gorczańskich potoków swoje miejsce do życia znalazł pstrąg potokowy. Jego walcowate ciało jest przystosowane do pokonywania bystrego nurtu wody. Potrafi płynąć pod prąd, pokonując przy tym liczne przeszkody.

Na terenie Parku spotkacie liczne, większe lub mniejsze zbiorniki wody stojącej, które szczególnie wiosną tętnią życiem, a to za sprawą płazich godów. Jest to dobra okazja, aby przyjrzeć się tym zwierzętom z bliska. Można tu zaobserwować żabę trawną, kumaka górskiego, ropuchę szarą, a także traszki: górską i karpacką.

Czy wiesz, że ...

Salamandra, herbowy płaz Gorczańskiego Parku Narodowego przychodzi na świat w wodach górskich potoków.

Salamandra plamista - symbol Gorczańskiego Parku Narodowego. Fot. Paweł Armatys

Ciekawostka ...

W odróżnieniu od pozostałych płazów, salamandra odbywa gody na lądzie. Dorosłe osobniki nie potrafią pływać. Jest gatunkiem żyworodnym. Larwy rozwijają się w jajowodach samicy, rodzą się na wiosnę, a w momencie urodzenia mają pierzaste skrzela zewnętrzne i widoczne cztery kończyny.

Zapamiętaj!

Salamandra nie jest jaszczurką. Jaszczurki należą do gromady gadów, a salamandra jest przedstawicielem płazów.

Anna Kurzeja

Olszyna bagienna. Fot. Jan Loch

Powiat Limanowski dla klimatu

Podpisanie porozumień z gminami w ramach projektu LIFE-IP EKOMAŁOPOLSKA

Powiat Limanowski, podobnie jak 18 powiatów oraz 3 miasta na prawach powiatu w województwie małopolskim, przystąpił do zintegrowanego projektu LIFE-IP EKOMAŁOPOLSKA pt. „Wdrażanie Regionalnego Planu Działań dla Klimatu i Energii”, który będzie realizowany przez najbliższe 10 lat. Projekt jest finansowany ze środków Unii Europejskiej oraz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Nadrzędnym, a jednocześnie niełatwym celem projektu jest pełne wdrożenie Małopolskiego Regionalnego Planu Działań dla Klimatu i Energii, który został przyjęty przez Sejmik Województwa Małopolskiego 18 lutego 2020 roku. Plan zakłada ograniczenie emisji gazów cieplarnianych do atmosfery o co najmniej 40% w stosunku do roku 1990, zwiększenie udziału energii pozyskiwanej ze źródeł odnawialnych do co najmniej 32% zużycia energii końcowej brutto oraz poprawę efektywności energetycznej na poziomie co najmniej 32,5%. Efektywność energetyczna polega na takim gospodarowaniu energią, by minimalizować jej zużycie zarówno w gospodarstwach domowych jak i przy procesach produkcji, eksploatacji czy prowadzeniu działalności. Do roku 2050 zakłada się

osiągnięcie na terenie Małopolski neutralności klimatycznej.

Powiat Limanowski przystąpił do projektu w styczniu 2021 roku i od tego czasu czynnie bierze udział w działaniach, które mają się przyczynić do osiągnięcia założonego celu projektu. Starostwo Powiatowe w Limanowej zatrudniło doradcę ds. Klimatu i Środowiska, który koordynuje działania projektu.

– *Duży nacisk kładziemy na działania edukacyjne, skierowane do poszczególnych grup społecznych. Edukujemy oraz informujemy o przyczynach zmian klimatu, o skutkach tychże zmian i wreszcie o tym, co powinien każdy z nas zrobić, by zapobiegać tym zmianom i dążyć do zamierzonej neutralności klimatycznej – mówi Mieczysław Uryga – Starosta Limanowski.*

– *W ramach projektu podpisaliśmy porozumienia o współpracy z gminami, z terenu naszego powiatu. Wszystkie gminy wyraziły chęć włączenia się w osiągnięcie zamierzonego celu – dodaje Anna Galarowicz-Szczesiak – doradca ds. Klimatu i Środowiska.*

Na przełomie lutego i marca br., we wszystkich szkołach średnich w Powiecie Limanowskim przeprowadzono cykl prelekcji na temat zmian współczesnego klimatu. Uczniowie uczestniczyli w pogadance dotyczącej działań, jakie powinni podejmować dla dobra klimatu i środowiska. Każda szkoła otrzymała zestawy koszy do segregacji odpadów oraz pojemniki na zużyte baterie.

Jak gospodarować odpadami. Prelekcja dla uczniów Zespołu Szkół w Tymbarku.

Spotkanie z KGW w Gminie Kamienica.

W ramach działań projektowych zorganizowano także spotkania z Paniąmi z Kół Gospodyń Wiejskich, które wzięły udział w wykładach edukacyjnych na temat działań jakie należy podejmować dla poprawy klimatu. Na zakończenie uczestniczki spotkania otrzymały zestawy opakowań ekologicznych.

Drzewo dla klimatu. Prelekcja w Szkole Podstawowej nr 2 w Przyszowej

Obchody I Małopolskiego Dnia dla Klimatu w Limanowej

Jednym z punktów realizacji projektu jest kampania informacyjno-edukacyjna pod hasłem: #drzewodlaklimatu. Jej cel, to podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców naszego regionu, a także poszerzenie wiedzy na temat działań, jakie każdy z nas może poczynić na rzecz ochrony klimatu. Kampania skierowana jest do przedszkoli, szkół, organizacji pozarządowych, jednostek samorządowych oraz mieszkańców powiatu. Każda z wymienionych grup uczestniczy w wykładzie edukacyjnym, otrzymuje ulotki tematyczne oraz sadzonki rodzimych drzew. Punktem kulminacyjnym kampanii były obchody „I Małopolskiego Dnia dla Klimatu”, które odbyły się 23. kwietnia na Limanowskim Rynku.

Turyści i mieszkańcy Powiatu Limanowskiego mogli skorzystać z wielu atrakcji, których głównym tematem był oczywiście klimat i jego ochrona.

Tekst: Anna Galarowicz-Szczesiak

Zdjęcia: z Archiwum Starostwa Powiatowego w Limanowej

Z psem na szlaku

W parku narodowym chronione są rośliny, zwierzęta, grzyby, siedliska przyrodnicze, a także przyroda nieożywiona, dziedzictwo kulturowe i krajobraz. Obszar parku narodowego jest prawnie chroniony, dlatego korzystając z jego walorów pamiętajmy o konieczności przestrzegania obowiązujących przepisów. Wiele osób zadaje pytanie: Czy po szlakach w Gorczańskim Parku Narodowym można wędrować z psem? Poniżej podajemy aktualne zasady odwiedzania Parku z czworonożnym towarzyszem.

Zakaz wprowadzania psów na teren parku narodowego wynika z zapisów ustawy o ochronie przyrody. Zgodnie z art. 15.1 w parkach narodowych oraz w rezerwach przyrody zabrania się, m.in. (pkt 16) wprowadzania psów na obszary objęte ochroną ścisłą i czynną, z wyjątkiem miejsc wyznaczonych w planie ochrony, psów pasterskich wprowadzanych na obszary objęte ochroną czynną, na których plan ochrony albo zadania ochronne dopuszczają wypas oraz psów asystujących w rozumieniu art. 2 pkt 11 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2018r. poz. 511, 1000 i 1076).

W planie ochrony Gorczańskiego Parku Narodowego wyznaczono 6 odcinków szlaków, na których dopuszczalna jest wędrowka z psem, pod warunkiem, że pies ma założony kaganiec i jest prowadzony na smyczy:

- szlak turystyczny czerwony: Rabka – Stare Wierchy – Turbacz – Zielenica – granica Parku,
- szlak turystyczny niebieski w dolinie Kamienicy na odcinku polana Trusiówka – Papieżówka,
- szlak turystyczny zielony: Koninki – Tobolów – Obidowiec – Stare Wierchy i odcinek ścieżki edukacyjnej „Wokół doliny Poręby”: polana Suhora – polana Młynarska,
- szlak spacerowy w dolinie Olszowego Potoku na odcinku Leśniczówka Hucisko – Czarne Błota,
- szlak spacerowy w dolinie potoku Turbacz na odcinku Leśniczówka Hucisko – Stara Huta,
- szlak spacerowy w dolinie Łopusznej na odcinku Gajówka Mikołaja – Żubrowisko.

Pies może nam towarzyszyć podczas spacerów po parku dworskim hr. Wodzickich w Porębie Wielkiej oraz na szlakach prowadzących wzdłuż granic GPN, tj.:

- szlak żółty/zielony – Ochotnica Górna – Przysłop Dolny – Gorc,
- szlak niebieski – Gorc – polana Gorc Kamienicki – Nowa Polana,
- szlak żółty/czerwony – Poręba Górna Chlipały – Przełęcz Pośrednie – Schronisko PTTK Stare Wierchy.

Szlaki prowadzące na Turbacz z Nowego Targu, Klikuszowej, Ostrowska i niebieski z Łopusznej są wyznaczone poza obszarem GPN.

Wprowadzanie psa do Parku może mieć negatywny wpływ na funkcjonowanie ekosystemów. Biegający luzem pies stwarza zagrożenie dla dzikich zwierząt (płoszenie, niszczenie lęgów). W każdym nawet najbardziej udomowionym pupilu są geny drapieżnika i nie wiemy, jak zachowa się w kontakcie z dzikimi zwierzętami.

Przypominamy również, że zgodnie z ustawą o lasach: „na terenach leśnych obowiązuje zakaz puszczania psów luzem”. Pies na szlaku może stwarzać zagrożenie dla innych turystów, ponieważ część szlaków pieszych jest równocześnie udostępniona dla turystyki rowerowej, konnej i narciarskiej.

Małgorzata Józefiak

Rys.: Wiesław Łysakowski

Mały przyrodnik obserwuje ... motyle jak „koliberki”

Lato to czas aktywności motyli. Zwykle zwracamy na nie uwagę, gdy siadają na kwiatkach... Są jednak i takie, które podczas żerowania nie siadają, lecz zachowują się jak kolibry. To zawisaki. Latają o zmierzchu i nocą, ale niektóre można zobaczyć również w dzień.

Czym zawisaki różnią się od innych motyli?

Zawisak, gdy chce się pożywić nektarem, zawisa w powietrzu i zanurza swoją wyjątkowo długą ssawkę w głębi kwiatka. „Zawieszenie w locie” jest możliwe dzięki niezwykle szybkim ruchom skrzydeł – nawet 5000 uderzeń na minutę! Wśród owadów zawisaki są rekordzistami szybkości lotu. Rozwijają prędkość nawet do 50 km/godz.

Jak wyglądają?

Jeśli chcecie spotkać zawisaka, obserwujcie kwiaty storczyków, mydlnicy lekarskiej, firletki poszarpanej, a w ogrodach floksy, pelargonie, bzy i tawułę. Zawisaki są dużymi owadami. Rozpiętość skrzydeł niektórych gatunków osiąga 12 cm. Barwa i kształt pierwszej pary skrzydeł często przypomina korę drzew albo suche liście. Dzięki temu odpoczywający motyl jest dobrze zamaskowany na tle otoczenia.

Fruczak gołąbek

to jeden z częściej spotykanych zawisaków. Można go zobaczyć w ciągu dnia, gdy odwiedza kwiaty surfinii i pelargonii na balkonie lub tarasie.

Gąsienica fruczaka gołąbka

Zmrocznik gładysz

jest wyjątkowo efektowny – przyciąga uwagę różowo-fioletowym ubarwieniem z białymi paseczkami. Jego gąsienice żerują na różnych gatunkach wierzbownic, przytulii, wierzbówce koprzyca oraz na winorośli.

Gryzuń półpawik

Śpiący motyl jest trudny do zauważenia dzięki maskującej barwie pierwszej pary skrzydeł. Gdy się przestraszy, gwałtownie rozkłada skrzydła i odsłania ich drugą parę, pokazując duże „oczy”. Taka nagła zmiana wyglądu robi duże wrażenie na drapieżniku, a chwila zaskoczenia ratuje motylowi życie.

Rys.: Wiesław Łysakowski

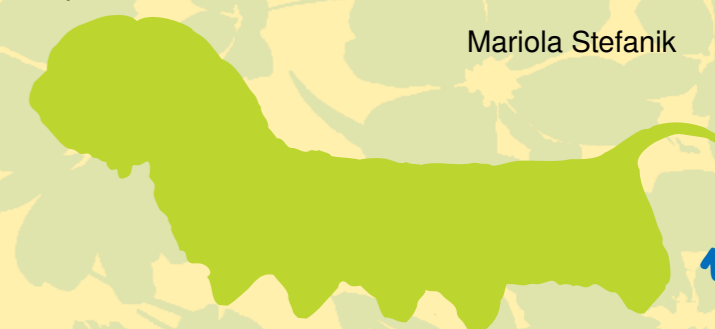
Jak rozpoznać larwę zawisaka?

Gąsienice zawisaków osiągają pokaźne rozmiary. Na końcu odwłoka mają wyrostek w kształcie rogu lub niewielkiego guzka. Ich zachowanie może Was zaskoczyć. Zaniepokojona gąsienica gwałtownie podnosi przednią część ciała w górę. Taka groźna pozycja może zniechęcić drapieżnika. Młode larwy przebywają stale na roślinach, starsze natomiast odbywają codzienną wędrowkę. W nocy żerują na roślinach, a na dzień zakopują się w ziemi, aby się ukryć przed drapieżcami. Kiedy zbliża się czas przemiany w poczwarkę, larwa pozostaje w ziemi. Poczwarki zawisaków znajdują się w glebie na głębokości do kilkunastu centymetrów, więc po przeobrażeniu motyl wychodzi spod ziemi.

Mariola Stefanik

Zgadnij kim jestem?

Jestem największym w Polsce zawisakiem,
Wzór na moim tułowiu przypomina piracką flagę.

Planowane imprezy i zajęcia edukacyjne w 2022 roku

Szczegółowe informacje na temat planowanych imprez ukazywać się będą na bieżąco, na stronie internetowej GPN w zakładce Aktualności oraz FB

Data	Tytuł imprezy	Miejsce
CZERWIEC		
4.06.2022 r. (sobota), godz. 10:00	Bliskie spotkania z gorcezańską przyrodą, otwarte zajęcia edukacyjne	Gajówka Mikołaja w Łopusznej
8.06.2022 r. (środa)	Podsumowanie konkursu GPN dla uczniów klas IV-VIII pt. „Gorcezańska wiosna – opowieść w odcinkach”	Ośrodek Edukacyjny GPN w Porębie Wielkiej, Park dworski w Porębie Wielkiej
26.06.2022 r. (niedziela)	„Niedziela w GPN” plenerowa impreza edukacyjna	Park dworski w Porębie Wielkiej
LIPIEC		
Każdy czwartek miesiąca, godz. 10:00	Projekcja filmu pt. „Gorcezański Park Narodowy”	Ośrodek Edukacyjny GPN w Porębie Wielkiej
2.07.2022 r. (sobota), godz. 10:00	Bliskie spotkania z gorcezańską przyrodą, otwarte zajęcia edukacyjne	Gajówka Mikołaja w Łopusznej
17.07.2022 r. (niedziela)	Plenerowa impreza edukacyjna pt.: „Wakacyjne przygody na ścieżkach przyrody”	Gajówka Mikołaja w Łopusznej
SIERPIEŃ		
Każdy czwartek miesiąca, godz. 10:00	Projekcja filmu pt. „Gorcezański Park Narodowy”	Ośrodek Edukacyjny GPN w Porębie Wielkiej
13.08.2022 r. (sobota), godz. 10:00	Bliskie spotkania z gorcezańską przyrodą, otwarte zajęcia edukacyjne	Gajówka Mikołaja w Łopusznej
28.08.2022 r. (niedziela)	„Niedziela w GPN” plenerowa impreza edukacyjna	Polana Trusiówka w Lubomierzu-Rzekach
WRZESIEŃ		
3.09.2022 r. (sobota), godz. 10:00	Bliskie spotkania z gorcezańską przyrodą, otwarte zajęcia edukacyjne	Gajówka Mikołaja w Łopusznej
PAŹDZIERNIK		
1.10.2022 r. (sobota)	„Święto buka” otwarta impreza plenerowa edukacyjno-turystyczna – dla dorosłych i dla dzieci	Gajówka Mikołaja w Łopusznej
5.10.2022 r. (środa)	„Święto buka” plenerowa impreza edukacyjno-turystyczna dla uczniów szkół podstawowych zorganizowana we współpracy z Nadleśnictwem Nowy Targ.	Gajówka Mikołaja w Łopusznej

Wydawca: **GORCZAŃSKI PARK NARODOWY**

Zespół redakcyjny: ANNA KURZEJA, MARIOLA STEFANIK, PAWEŁ CZARNOTA

Adres korespondencyjny: „SALAMANDRA”, GORCZAŃSKI PARK NARODOWY

PORĘBA WIELKA 4, 34-735 NIEDŹWIEDŹ, TEL. 18 33-17-944

e-mail: gpn@gorcepn.pl, www.gorcepn.pl

Zdjęcie na okładce: STOPLAMEK SZEROKOLISTNY. FOT. PAWEŁ ARMATYS

Opracowanie graficzne: WIESŁAW ŁYSAKOWSKI / COMPAL